

---

de gènere en adjectius com *alegra, estudianta, ignoranta*, etc, o el de l'afegitó d'un increment de tipus velar a moltes primeres persones del present d'indicatiu i del futur simple: *séc* ('(jo) sé'), *pòsec* ('(jo) pose'), *cantarec* ('(jo) cantaré'), etc. Però el tractament de la flexió verbal és més complet que aquesta darrera menció ja que Segura inclou en aquest capítol 34 conjugacions verbals (només de les formes simples) en transcripció fonètica, material de consulta molt útil (pp. 74-107). La secció dedicada als adverbis que clou la morfologia és també força completa.

Per últim, l'estudi lèxic se'ns presenta estructurat per camps semàntics: el camp i la natura; el poble, la casa i els oficis; els éssers vius; els menjars, i les persones i les coses humanes. El lèxic il·licità és d'un alt interès per a la dialectologia catalana perquè al costat de castellanismes crus, com ara *sacar* ('traure, llevar'), que Segura no estudia, hi ha mots d'ascendència ben genuïna que a molts llocs dels Països Catalans han desaparegut: *amprar, nafrrar, panerola, surrar*, etc. El capítol lèxic es complementa amb un estudi de topònims del terme municipal, on no manca una anàlisi més detinguda del que dona nom a la ciutat: *Elx*, provinent de la forma preromana *Illice* filtrada per una pronúncia mossàrab, segons el nostre autor (pp. 158-159).

Brauli Montoya Universitat d'Alacant

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- COLOMINA, J. (1985). *L'alacantí. Un estudi sobre la variació lingüística*, Alacant: Institut d'Estudis «Juan Gil Albert».
- MONTOYA, B. (1990). *La interferència lingüística al sud valencià*, València: Generalitat Valenciana.
- (1996/97). «Segura, Josep Carles: *Estudi lingüístic del parlar d'Alacant*, Alacant: Institut d'Estudis Juan Gil Albert, 1996. Gimeno, Lluís: *Atlas lingüístic de la Diòcesi de Tortosa*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans», *Revista de llengües y literatures catalana, gallega y vasca*, V, 439-442.
- (1996). *Estudi lingüístic del parlar d'Alacant*, Alacant: Institut d'Estudis «Juan Gil Albert».
- VENY, J. (1971). «El valencià meridional», *Estudis de geolingüística catalana*, Barcelona: Edicions 62, 1978.

Júlia Todolí, *Els pronoms personals*, Biblioteca Lingüística Catalana 23, Servei de Publicacions, Universitat de València, València 1998, 151 pp. ISBN: 84-370-3494-9.

Són molts els lingüistes que, des d'antuvi, han constatat que el significat etimològic de *pronom*, 'substitut del nom', no s'adequa, ni de bon tros, al funcionament dels elements que representa. El que sorprèn, però, és que, malgrat la coincidència dels lingüistes a assenyalar-ho, persisteixi la manca de treballs que abordin, de manera exhaustiva, el problema de la delimitació d'aquest concepte i del funcionament dels elements als quals fa referència. En aquest sentit, l'objectiu de J. Todolí a *Els pronoms personals* de proporcionar una visió global sobre les propietats d'aquests pronoms és una tasca àrdua i altament ambiciosa i hem d'agrair a l'autora que hagi assumit aquest repte.

El contingut del llibre s'estructura en cinc capítols, un epíleg i la bibliografia, que molt encertadament es presenta dividida en obres bàsiques comentades i referències generals. La utilitat d'oferir un breu resum dels principals treballs sobre el tema tractat és indiscutible ja que adreça directament el lector a les fonts de temes concrets sense que –com passa sovint– s'hagi de navegar a les palpentes per l'extensa bibliografia que, com és preceptiu, s'ofereix. L'obra comença repassant les definicions del terme *pronom* que s'han proposat en els estudis més tradicionals, que s'adscriuen al criteri etimològic, i les que s'han formulat des de la perspectiva de la lingüística actual, que proposen definicions més formals a partir de criteris sintacticosemàntics (com la gramàtica generativa) o definicions més funcionals a partir de criteris pragmaticodiscursius (com la gramàtica del discurs). S'indiquen els problemes que presenten aquestes definicions i es proposa una definició integradora sintacticosemanticodiscursiva.

En el segon capítol es delimita la classe dels pronoms personals, s'analitzen les propietats sintàctiques, semàntiques i pragmàtiques d'aquests elements i es presenten diferents classificacions proposades en la bibliografia segons el tipus de criteri utilitzat. És d'agrair el resum que s'ofereix a la p. 43, que inclou un exemple representatiu de cada subclassificació; és un bon exemple del domini de la bibliografia de l'autora i de la seva voluntat clarificadora i entenedora. Els lectors no gaire familiaritzats amb els conceptes de la lingüística actual ('anàfores', 'pronoms buits', 'variables lligades', etc.) hi trobaran un punt de referència inestimable per a afrontar amb tranquil·litat tant la lectura de la resta de capítols com la d'altres treballs especialitzats, que sovint s'abandonen pel caràcter hermètic de les anàlisis que s'hi presenten. La conclusió a què s'arriba en aquest capítol constata que «els pronoms personals constitueixen una categoria complexa on s'integren elements amb un comportament sintàctic, semàntic i pragmàtic no sempre convergent, però que coincideixen en la manca d'autonomia referencial» (p. 45). Ben poca cosa, doncs, sembla compartir el conjunt d'aquesta classe de mots: l'únic aspecte en què tots els lingüistes coincideixen a l'hora de definir-la és la manca de trets semàntics inherents i, en conseqüència, la dependència, pel que fa a la interpretació d'aquests elements, del context en què s'emet l'enunciat. Sigui com sigui, el lector no pot deixar de preguntar-se si realment aquesta és l'única propietat compartida o si hi ha altres propietats cohesionadores d'aquesta classe de mots. Es tracta d'una pregunta que no queda totalment resolta, sobretot perquè els capítols següents se centren en una sèrie de microestudis autònoms sobre «La pronominalització anafòrica» (§ 3), «Els pronoms clítics» (§ 4) i «El doblament de clític» (§ 5) en lloc d'oferir un tractament *global* i *integrador* de tots els pronoms personals. Tampoc no contribueix a tancar el tema el fet que es parli consecutivament de pronoms anafòrics i de pronoms clítics, quan, tal com es dedueix de les classificacions presentades a § 2, *anàfores* i *clítics* no són termes complementaris ni exhaustius. El lector, doncs, haurà de fer l'esforç suplementari d'anar deduint sobre quins pronoms personals es parlarà i sobre quins no en els capítols següents.

El capítol tercer comença amb la definició de pronominalització anafòrica de Rigau (1979: 98, *op. cit.* p. 47): «operació de substitució fonamentada en una relació anafòrica, on la forma pronominal sol ser més reduïda que el seu antecedent a fi d'agilitar el discurs». D'aquesta definició J. Todolí dedueix que la pronominalització té dues funcions inherents, la interpretativa i la de substitució. La primera propietat es vincula a una anàlisi pròxima a la gramàtica textual i es considera que està associada a la globalitat del context (i, per tant, a condicions semàntiques, sintàctiques i pragmàtiques); en canvi, la segona propietat, des d'una perspectiva més pròxima al generativisme, es lliga a condicions estrictament sintàctiques. Una petita observació sobre la delimitació de l'objecte d'estudi del capítol (la *pronominalització anafòrica*): caldria haver esmentat de forma més explícita els pronoms que, d'acord amb els criteris que fa servir l'autora, són considerats anafòrics. La resta del capítol (§ 3.3) es destina a fer un repàs breu del tractament que han rebut els pronoms a la gramàtica generativa des de la teoria (pre)estàndard

transformacional a la teoria no transformacional del règim i lligam. És lloable l'esforç de síntesi i de claredat en l'exposició que aconsegueix l'autora (veg., per exemple, el resum de la p. 63), esforç que agrairà en particular el públic no iniciat en sintaxi generativa. No obstant això, el més avesat a aquests temes, que coneix l'antecedent de Rigau (1981), hi trobarà a faltar referències a models més actuals. La conclusió a què s'arriba és que cal un enfocament complementari oracional i textual per a donar compte del funcionament dels pronoms. No se'ns diu, però, de quina manera es pot fer factible una teoria d'aquest tipus. Sembla, doncs, que som encara lluny d'aconseguir una teoria sistemàtica que sigui capaç de donar compte dels pronoms personals.

El capítol quart es dedica específicament a la subclasse dels pronoms clítics. En primer lloc s'ofereix un estudi sistemàtic de les funcions que realitzen els pronoms clítics en les oracions (§ 4.1). S'agrupen en funció argumental, adjunta, predicativa, impersonal i lèxica. Per a l'autora, realitzen una funció argumental els clítics que s'associen amb posicions nominals exigides pels verbs, directament (els que funcionen com a complement directe) o a través de preposicions (els que funcionen com a complement indirecte o com a complement de règim verbal); realitzen una funció adjunta els clítics relacionats amb sintagmes *animats* no exigits pel verb. La caracterització, perfectament vàlida, de la funció adjunta a partir del tret humà limita aquesta funció als datius (benefactius, possessius i ètics), dels quals s'ofereix una anàlisi molt completa; hi manca, però, una anàlisi paral·lela dels clítics no argumentals de caràcter no animat (com *hi* a *No hi compro mai, en aquella botiga*), que, exclusivament a partir del seu caràcter no argumental, també són considerats adjunts per altres autors. La funció predicativa es limita als pronoms relacionats amb sintagmes atribuïts i predicatius que no substitueixen una posició *nominal* ni *animada*. Aquest criteri, també perfectament vàlid, reserva la funció predicativa per als clítics *ho, hi* i *en* (com *en a Ahir estava trist i avui encaran'està més*, p. 80), però no aporta res de nou sobre els casos problemàtics –i qüestionats per alguns gramàtics– dels clítics nominals definits relacionats amb sintagmes atribuïts i predicatius, en què s'encavallen la funció argumental i la predicativa (com *les a Són les teves cosines o no les són?*, p. 81). La caracterització de les dues funcions restants, la impersonal i la lèxica, és més indiscutible en tant que han estat millor delimitades per la tradició sintàctica. Els clítics lèxics són els que formen una unitat amb el verb i li donen un sentit especial (com *hi* a *Lluís no hi sent bé*, p. 95); no remetent a cap antecedent lingüístic ni realitzant cap funció sintàctica. Els clítics impersonals són *es* i, en algunes construccions, *hi*, que impedeixen la realització del subjecte agent en l'oració (com a *La proposta s'ha aprovat* i a *A la sola hi posa el preu*, p. 90). En l'apartat següent (§ 4.2) es recullen, esplèndidament, altres propietats que comparteixen els clítics amb relació a la posició que ocupen, la correferencialitat dels sintagmes substituïts, la unitat morfosintàctica que formen amb els verbs, l'ordenació entre ells i les combinacions possibles. A § 4.3 es presenten diferents enfocaments fonològics i sintàctics que han rebut aquests pronoms i s'aprofundeix en dos tractaments sintàctics que s'han desenvolupat dins el model generatiu: el basat en el moviment i el basat en la generació dels pronoms a la base. Després de presentar els avantatges i els inconvenients de cada hipòtesi, se suggereix una «tercera possibilitat teòrica, a mitjan camí entre les dues anteriors, [que] consistiria a postular que alguns clítics es generen en una posició argumental, mentre que d'altres apareixen directament entre les categories flexives del verb» (p. 119). Es tracta d'una via d'anàlisi ben interessant que segurament s'hauria d'haver explotat d'una manera més exhaustiva, tractant fins i tot de resoldre el problema, apuntat per l'autora, de «decidir quins clítics s'inclouen en cada grup» (p. 119). Hi trobem a faltar també alguna referència a l'enfocament morfològic que han proposat autors com Bonet (1991), treball citat en la bibliografia del llibre.

El capítol cinquè se centra en un tema molt específic i característic de les llengües romàniques: les oracions amb doblament de clíctic. Es descriuen exhaustivament els factors que afavoreixen el doblament i s'estableix un

---

determinat ordre jeràrquic entre ells (§ 5.1 i § 5.2). També s'analitza la funció d'aquest doblament (§ 5.3) i es resumeix l'actitud de la gramàtica normativa davant aquest tema (§ 5.4). Pel que fa als factors que determinen el doblament, es tenen en compte les propietats referencials dels arguments (l'animacitat i la definitud afavoreixen el doblament), el grau d'implicació en l'esdeveniment verbal (els arguments doblats tenen un grau de participació més alt) i el caràcter temàtic dels elements (doblen sobretot els arguments tematitzats o, entre els rematitzats, els que són altament focals). L'única reserva que podem expressar en relació amb aquest apartat és el fet que apareixen conceptes nous que no sempre són ben definits per l'autora. Per exemple, la jerarquia que fa referència al grau d'implicació s'expressa en termes de *papers temàtics* (p. 126), concepte que en els capítols anteriors no havia estat central per a definir cap de les propietats atribuïdes als pronoms personals; tampoc no s'argumenta prou bé la distinció entre *tema*, *rema* i *focus* que s'utilitza (p. 127), conceptes que han estat a bastament discutits des de diferents perspectives lingüístiques (veg., per exemple, els treballs de Vallduví (1988, 1990), que són citats a la mateixa bibliografia del llibre).

L'epíleg (§ 6) no presenta cap conclusió nova sinó que es limita a recapitular el que s'ha dit anteriorment.

En definitiva, *Els pronoms personals* és una contribució significativa en l'estudi dels pronoms personals i, molt especialment, per a l'estudi dels pronoms clítics des del punt de vista sintàctic i semàntic. L'obra té l'avantatge de separar en cada capítol els aspectes teòrics dels descriptius, cosa que permet al lector poc interessat en discussions teòriques descartar-ne la lectura sense perdre el fil. No hem de buscar-hi res més que el que l'autora ha pretès: fer una obra de caràcter general accessible a un públic no familiaritzat amb models teòrics però iniciat en lingüística. I J. Todolí ho aconsegueix amb una claredat expositiva admirable. El lector que vulgui aprofundir en l'anàlisi d'aquests elements haurà de recórrer a altres treballs de la mateixa autora i d'altres investigadors.

Maria Rosa Lloret Univesitat de Barcelona

Referències:

Bonet, Eulàlia (1991): *La morfologia dels clítics pronominals en català i en altres llengües romàniques*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona (tesi doctoral).

Rigau, Gemma (1979): «Entorn de la naturalesa anafòrica dels pronoms personals en català», *Els Marges*, 16, pp. 93-98.

— (1981): *Gramàtica del discurs*, Bellaterra, Publicacions Universitat Autònoma de Barcelona.

Vallduví, Enric (1988): «Functional load, prosody and syntax: left detachment in Catalan and Spanish», *Chicago Linguistics Society*, 24, pp. 391-404.

— (1990): «The role of plasticity in the association of focus and prominence», *ESCOL*, 7, pp. 295-306.

- MAINGUENEAU, D. y V. SALVADOR (1995): *Elements de lingüística per al discurs literari*, Valencia, Tàndem.
- MISSOURY GROUP, THE (1980): *News Reporting and Writing*, New York, St. Martin's Press.
- PAGE, N. (1988): *Speech in the English Novel*, 2ª ed., Atlantic Highlands, New Jersey, Humanities Press International.
- REYES, G. (1984): *Polifonía textual. La citación en el texto literario*, Madrid, Gredos.
- (1993): *Los procedimientos de la cita: estilo directo y estilo indirecto*, Madrid, Arco.
- RIVERS, W. (1984): *News in print. Writing & Reporting*, New York, Harper & Row.
- SERRANO, M. (1989): *Entrevistas de Mundo*, Santiago de Chile, Zig-Zag.
- TACCA, O. (1986): *El estilo indirecto libre y las maneras de narrar*, Buenos Aires, Kapelusz.
- TURCO, L. (1989): *Dialogue. A Socratic Dialogue on the Art of Writing Dialogue in Fiction*, Ohio, Writer's Digest Books.
- VERDUGO, P. y C. HERTZ (1996): *Operación Siglo XX*, Santiago, CESOC.
- WOLFE, T. (1984): *El nuevo periodismo*, Barcelona, Anagrama.